

ANUL 1918. DESĂVÂRȘIREA UNITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNILOR ȘI FORMAREA STATULUI UNITAR ROMÂN

V. Vasilos

Universitatea Tehnică a Moldovei

"Pentru noi Unirea din 1918 e o necesitate istorică ajunsă recunoaștere și e o suferință mângâiată. Și, astfel, avem dreptul de a crede acest fapt definitiv și etern".

Nicolae Iorga

INTRODUCERE

Anul 1918 a intrat în istoria națională ca anul desăvârșirii unității naționale a românilor și formarea statului unitar român. Evenimentele ce s-au derulat acum 90 de ani în spațiul locuit de români, care s-au soldat cu făurirea României Mari, au avut la bază premise atât de ordin intern cât și extern.

Marea Unire reprezintă rezultatul unui îndelungat și anevoios proces istoric, victoria strălucită a mișcării de eliberare națională a românilor din Basarabia, Bucovina și Transilvania. Mișcarea de eliberare națională s-a intensificat la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. În timpul primului război mondial această mișcare a intrat într-o etapă decisivă, cunoscând diferite forme de manifestare, prezentându-se ca un proces general și unitar.

Primul război mondial (1914-1918), conjunctura internațională favorabilă din această perioadă au constituit condiția cea mai eficientă de realizare a idealului național românesc. Astfel, la 1918, ca rezultat al mișcării de eliberare națională și în urma destrămării Imperiului Rus și cel Austro-Ungar, teritoriile românești aflate timp îndelungat sub stăpânirea străină s-au reunit cu România, formându-se statul național unitar român, care a cuprins în hotarele sale aproape toate teritoriile străvechi locuite de români. Marea Unire s-a realizat prin trei momente succesive, pe cale democratică, prin adunări cu caracter plebiscitar. Hotărârile și documentele adoptate la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia au exprimat poziția înaintată a națiunii române din epocă.

1. DESFĂȘURAREA MIȘCĂRII DE ELIBERARE NAȚIONALĂ ÎN BASARABIA DUPĂ RĂSTURNAREA ȚARISMULUI

Anexarea teritoriilor dintre Prut și Nistru de către Rusia țaristă în 1812 a pus începutul regimului colonial, care a influențat nefast soarta românilor basarabeni. Timp de peste 100 de ani Basarabia rămânea un ținut agrar, jalnic și exploatat. Peste 42

la sută din producția cerealelor avea caracter de marfă. Se practica în însă pe larg boierescul și dijma. Tot profitul obținut de la comercializarea pâinii și vinului basarabean se oprea în băncile din Petersburg. Într-o situație deplorabilă se afla industria locală, cultura, școlile, bibliotecile. Limba română nu se numea altfel decât "dialect local". În 1906, circa 740.000 de copii nu frecventau școala. Foarte mulți copii din cele 1.444 de sate basarabene în genere nu erau școlarizați. După nivelul alfabetizării, moldovenii, la ei acasă, se situau pe penultimul loc. Numărul știutorilor de carte printre bărbații moldoveni era de numai 10,5 la sută, pe când nemții coloniști aveau 63,5 la sută; polonezii – 55,6; evreii – 49,6; bielorușii – 43,3; rușii – 39,9; bulgarii – 31,4; găgăuzii – 21,4; ucrainenii 15,3; și doar țigani 0,9 la sută.

Revoluția burgheză din 27 februarie 1917 a creat posibilități reale pentru dezrobirea popoarelor asuprite. Lichidarea monarhiei în centrul imperiului, desființarea organelor țariste ale puterii în regiunile naționale, erau însoțite de un furtunos avânt al mișcării de eliberare națională. Revoluția rusă a influențat adânc și situația din Basarabia. Pre-tutindenii aveau loc adunări, mitinguri și demonstrații la care, pe lângă revendicările sociale, se formulau și cele naționale. Printre cele mai importante revendicări figura dreptul la autonomie a ținutului și la constituirea unei instituții supreme de autocărmuire. De acum la 22 martie 1917, ziarul "*Cuvânt moldovenesc*" chema populația din ținut să ceară autonomie națională.

Intelectualii moldoveni se includeau activ în viața politică a Basarabiei. Printre primele acțiuni întreprinse de ei a fost constituirea, la 2 aprilie 1917, a *Partidului Național Moldovenesc* (P.N.M.), care de la bun început s-a situat în fruntea mișcării de emancipare națională. La momentul creării, președinte al partidului a fost ales Paul Gore, vicepreședinte – Vladimir Herța, secretar general – Pan Halippa, secretar al ședințelor – transilvăneanul Onisifor Ghibu. Vasile Stroescu a devenit președinte de onoare.

La 9 aprilie 1917 "*Cuvânt moldovenesc*" a publicat programul partidului nou-creat, care și-a pus

ca scop principal "dobândirea drepturilor cetățenești și naționale pentru moldovenii din Basarabia și de dincolo de Nistru" și o "largă autonomie pentru Basarabia în domeniile administrativ, economic, școlar, judecătoresc, bisericesc", în componența unei Rusii democratice.

P.N.M. a anunțat că va lupta pentru ca întreaga putere legislativă pe teritoriul Basarabiei autonome să aparțină unei "Diete provinciale" (Sfatul Țării), care urma să întrețină legături cu centrul prin intermediul reprezentanților săi. Dintre cerințele programatice ale P.N.M. se mai evidențiau: *limba populației băștinașe să devină limbă oficială în toate sferele vieții interne; crearea unităților militare naționale; oprirea colonizării ținutului; împrăștierea țăranilor cu pământ; autonomia bisericii și toate slujbele bisericești să se facă în limba română; deschiderea școlilor la orașe și sate și învățământul obligatoriu, iar ca limbă de predare – "limba națională a poporului". Limba rusă urma să se învețe în școli ca obiect de studiu doar etc.* O puternică mișcare națională a cuprins și rândurile ostașilor și ofițerilor moldoveni din armata rusă. Centru al acestei mișcări era garnizoana din Odesa, unde se afla un număr mare de români-basarabeni. La 2 martie 1917 ei au fondat *Partidul Progresist Moldovenesc*. Președinte a fost ales maiorul de stat-major Em. Catelli. Programul democratic, progresist al acestui partid își propunea să apere interesele majorității populației din Basarabia, cuprinzând următoarele: *autonomia deplină a Basarabiei, cârmuită de către un Parlament; introducerea limbii moldovenești (române) și a alfabetului latin în toate sferele de activitate publică; împrăștierea țăranilor; autonomia bisericii; respectarea drepturilor tuturor naționalităților din ținut etc.*

La 18 aprilie 1917 la Odesa, din inițiativa comitetelor ostășești, a fost organizată o amplă manifestare cu caracter național la care au participat peste 10.000 de soldați, ofițeri, studenți, preoți basarabeni purtând drapele tricolore. Manifestarea s-a încheiat cu un miting în cadrul căruia s-au discutat viitoarea organizare administrativă a Basarabiei și problemele concrete ale vieții social-economice, în special chestiunea agrară. Au fost prezenți și reprezentanții Partidului Național Moldovenesc veniți special de la Chișinău – V. Stroescu, Pan. Halippa, Vl. Herța, D. Bogos, Vl. Cazacliu, Gh. Buruiană și alții. Acolo s-a format un comitet revoluționar, alcătuit în majoritate din moldoveni. La 19 aprilie 1917, pornind de la scopurile comune de luptă contra ocupației rusești, Partidul Progresist Moldovenesc a fuzionat cu Partidul Național Moldovenesc.

Un rol important în mișcarea țărănească l-a jucat *Congresul II gubernial al țăranilor din*

Basarabia (27-31 august 1917). În raportul prezentat de Ion Inculeț "*Cu privire la pământ și libertate*" se formula condiția ca toată reforma agrară să fie înfăptuită legal, că "*nu se pot admite acaparări de pământuri cu de la sine putere*", adică prin devastarea conacelor moșierilor. Țăranilor li se permitea să are și să însămânțeze doar partea rămasă liberă a pământului moșieresc. Formele și mijloacele de împărțire a pământului urmau să fie adoptate de Adunarea Constituantă din Rusia.

Studenții basarabeni au convocat congresul lor la 20 mai 1917. La el au participat T. Ioncu, Vl. Bogos, Pan. Halippa, A. Mateevici, Vl. Cazacliu ș.a. Congresul a decis înscrierea în Partidul Național Moldovenesc, a cerut deschiderea școlilor naționale, organizarea unor catedre de limbă română și de istorie a românilor la universitățile din Odesa și Kiev. La congres s-a înființat "*Asociația generală a studenților moldoveni din Basarabia*".

În Sala eparhială din Chișinău a avut loc prima adunare a preoților și mirenilor din Basarabia (19-20 aprilie 1917) cu participarea a 250 de delegați. Preoțimea a cerut autonomia Basarabiei, studierea limbii materne în școli, istoriei românilor, culturii și literaturii naționale. Cele mai importante revendicări ale moldovenilor, după Revoluția din februarie 1917, au ținut însă de școala națională, de limba și cultura română. În acest sens s-au efectuat o serie de acțiuni și manifestări pentru reorganizarea învățământului pe principii noi. La 10 aprilie 1917 la Chișinău a fost formată "*Asociația învățătorilor moldoveni din Basarabia*". Un mare rol în trezirea conștiinței naționale l-a jucat *Congresul învățătorilor moldoveni din Basarabia* (25-28 mai 1917). La acest for au participat circa 250 de învățători. Congresul a pus baza învățământului național în limba maternă, trecerea la scrisul latin în școli etc. Vorbind despre situația social-politică din ținut după răsturnarea țarismului, trebuie menționat, că atât în Basarabia, cât și în Moldova de peste Prut, pe Frontul român, staționau mari unități militare ruse. Numai în Basarabia se aflau aproape 500 mii de ostași și peste 400 de mii de alt personal auxiliar. Soldații acestor unități, cât și ai garnizoanei locale, în majoritate ruși, susținuți de alte elemente alogene acționau deschis împotriva cerințelor moldovenilor, împotriva partidelor naționale moldovenești și a revendicărilor lor.

În vara anului 1917 se intensifică mișcarea pentru renaștere și autonomie națională și treptat, în avangarda acestei mișcări se situează militarii moldoveni. În lunile mai-iunie se constituie comitete ostășești la Iași, Roman, Tighina, Bolgrad, Ekaterinoslav, Sevastopol, Herson, Nikolaev. La Odesa a fost creat *Comitetul militar moldovenesc* (14 mai), condus de maiorul de stat-major Emanuil

Catelli, secundat de Anton Crihan, care întrunea majoritatea militarilor moldoveni ce-și făceau serviciul militar în mai multe orașe ale Rusiei. Comitetul militar din Odesa a avut un rol major. Aici era centrul tuturor organizațiilor militare moldovenești. În scopul unirii tuturor comitetelor militare zonale și coordonării activității lor, în iunie 1917, la Chișinău a fost creat *Comitetul Central Executiv Militar Moldovenesc*, care opta pentru autonomia Basarabiei.

Mișcarea națională a populației moldovenești s-a intensificat considerabil și ca reacție la pretențiile Radei Ucrainene asupra teritoriului Basarabiei, pretenții exprimate la 18 iulie 1917, în care se afirma că Ucraina se întinde de la Carpați până în Caucaz, cuprinzând astfel nu numai Basarabia, ci și Moldova de peste Prut. Comitetul Central Executiv Moldovenesc a protestat energic contra acestei declarații. Împotriva intenției Radei Ucrainene de a include Basarabia în componența Ucrainei s-au pronunțat, în protestul lor, soldații și ofițerii moldoveni din garnizoanele Sevastopol și Odesa. Aceștia au declarat că acțiunea Radei reprezintă "un atentat asupra dreptului poporului moldovenesc la autodeterminare". Când însă Rada a invitat la ședința comisarilor guberniilor ucrainene și pe comisarul basarabean, această acțiune a provocat indignare și proteste în toată Basarabia, inclusiv în rândul politicienilor din toate partidele.

La 6 septembrie 1917 Comitetul Executiv Moldovenesc începe să editeze ziarul "*Soldatul Moldovan*", care pleda pentru renașterea spiritului național și autonomia Basarabiei. Către toamna anului 1917 anarhia cuprindea tot mai mult ținutul dintre Prut și Nistru. De pe Frontul român, după Revoluția din februarie, soldații dezertau în masă. În drumul lor spre Rusia ei treceau prin Basarabia, unde comiteau acte de violență, de jaf și de banditism. Împreună cu soldații ruși din garnizoanele locale ei erau inițiatorii creării sovietelor în ținutul nostru, promovând prin intermediul acestor soviete o politică ostilă intereselor naționale ale populației băștinașe.

Constituirea Sfatului Țării. În vara anului 1917 problema creării unui organ al puterii politice se discuta tot mai insistent. Această idee, venită din partea Partidului Național Moldovenesc, a fost susținută de alte formațiuni politice, precum și de Congresele cooperativelor, preoților, învățătorilor și studenților din Basarabia. Un merit deosebit în formarea acestui organ – *Sfatul Țării* – i-a revenit Comitetului Central Executiv Militar Moldovenesc, care la 29 septembrie 1917 a adoptat în acest sens o hotărâre, în care se menționa că forțele naționale sunt divizate în forțe militare și civile, ceea ce nu permite controlul efectiv al situației din ținut. Se

impunea crearea unui organ unic, reprezentativ, care ar exprima plenar interesele Basarabiei. În acest scop Comitetul a decis convocarea unui congres al militarilor moldoveni.

Congresul militar moldovenesc și-a ținut lucrările la 20-27 octombrie 1917 la Chișinău. La el au participat 898 delegați – reprezentanți a circa 300.000 de soldați și ofițeri basarabeni. Congresul a adoptat două hotărâri de o deosebită importanță: a fost proclamată "*autonomia teritorial – politică a Basarabiei*" și s-a decis "*formarea în cel mai scurt timp a Sfatului Țării*" – organ suprem al puterii de stat. Congresul a determinat și structura Sfatului Țării. Mandatele de deputați au fost repartizate conform structurii naționale și conform ponderii partidelor politice existente. S-a stabilit că în componența lui să intre 120 de deputați, dintre care 70% să fie moldoveni, iar restul de 30% să reprezinte minoritățile naționale din ținut.

Astfel, Congresul militar a delegat 44 de reprezentanți, sovietele țărănești – 30, P.N.M. – 3, eserii – 1, social-democrații – 1, cooperatorii – 5 etc. În total au fost desemnați 150 de deputați. 10 locuri au fost rezervate pentru românii din stânga Nistrului. După componența națională, Sfatul Țării era alcătuit din 105 moldoveni, 15 ucraineni, 14 evrei, 7 ruși, 2 bulgari, 2 nemți, 2 găgăuzi, 1 polonez, 1 armean, 1 grec. Deci, în Sfatul Țării erau reprezentate 9 naționalități conlocuitoare. Sfatul Țării și-a început ședințele la 21 noiembrie 1917, ora 12, la Chișinău, în clădirea liceului nr. 3 de băieți (astăzi clădirea Universității de Arte din Moldova). Prima ședință a Sfatului Țării a fost deschisă de decanul de vârstă, deputatul Nicolae Alexandri (1851-1931). Deputații și invitații aplaudau și scandau, stând în picioare: "*Trăiască Basarabia autonomă!*", "*Trăiască Republica Moldovenească!*". La propunerea lui P. Erhan președinte al Sfatului Țării a fost ales eserul Ion Inculeț (1884-1940). Cei 95 de deputați, prezenți la prima ședință, au votat pentru această candidatură în unanimitate.

Sfatul Țării, ca organ suprem al puterii în ținut, a fost recunoscut, practic, de toate formațiunile și organizațiile politice, militare, profesionale, culturale și obștești, de organele de administrare locală, de cler și de minorități. Autoritatea forului legislativ de la Chișinău a fost recunoscută și de Rada Centrală de la Kiev.

2. REPUBLICA DEMOCRATICĂ MOLDOVENEASCĂ ȘI DESFĂȘURAREA EVENIMENTELOR ÎN ȚINUT

Un pas important în activitatea Sfatului Țării l-a constituit adoptarea *Declarației* din 2 decembrie 1917 prin care Basarabia se proclama *Republică*

Populară (Democratică) Moldovenească autonomă "care va intra în alcătuirea Republicii Federative Democratice Rusești (în fapt inexistentă atunci), ca părtașă cu drepturi egale". În Declarația votată de deputați se menționa că "până la convocarea Adunării Poporane, aleasă prin vot universal, egal, direct și secret, cea mai înaltă ocârmuire a Republicii Democratice Moldovenești este Sfatul Țării".

La 7 decembrie 1917 Sfatul Țării a format guvernul R.D.M. – *Consiliul Directorilor Generali* – ca organ al puterii executive. Președinte al *Consiliului* a fost numit Pantelimon Erhan (n. în 1884). Celelalte portofolii le-au primit: Vl. Cristi (interne), Șt. Ciobanu (învățământ), T. Ioncu (finanțe), M. Savenco (justiție și culte), N. Codreanu (comunicații), V. Grinfeld (industrie, comerț și muncă), T. Cojocar, (de la 15 decembrie – Gh. Pântea) (forțele armate), I. Pelivan (externe).

Declarația din 2 decembrie 1917 trasa programul de activitate a "*Sfatului Țării*": *convocarea Adunării Populare a R.D.M., organizarea alegerilor în organele autoadministrării locale, împărțirea pământului fără plată țăranilor, organizarea armatei naționale, egalitatea în drepturi a tuturor naționalităților din Republica Moldovenească, anularea pedepsei cu moartea etc.* Acesta era un program de măsuri democratice și corespundea intereselor largi ale maselor. Procesul de afirmare a Republicii Moldovenești avea loc în condiții deosebit de dificile. Răsturnarea guvernului provizoriu de la Petrograd în octombrie 1917 și acapararea puterii de către bolșevici a dezlănțuit o anarhie totală ce cuprindea noi și noi teritorii, inclusiv și cel al Basarabiei. La mijlocul lui decembrie continua retragerea masivă și dezorganizată a armatei ruse de pe Frontul român. Trecând prin Basarabia bandele de soldați ruși provocau mari dezordini, devastări, comiteau jafuri și omoruri. Comandantul trupelor ruse de pe Frontul român, generalul Șcerbaciiov, recunoștea personal că a pierdut controlul asupra armatei. Armata națională moldovenească era abia în stadiu de formare și nu putea salva situația.

Un amestec direct în situația politică din Basarabia a fost hotărârea Congresului II al RUMCEROD-ului (Comitetul executiv al Sovietelor Frontului român, Flotei Mării Negre și a regiunii Odesa) din 10-23 decembrie 1917 de la Odesa. La lucrările lui din partea Basarabiei au participat 10 inși aleși de conferința bolșevicilor de pe Frontul român, care nu aveau nici un drept să hotărască soarta ținutului nostru. Congresul a proclamat că toată puterea pe front și în regiune trece în mâinile acestui comitet (astfel se ignora organul legitim al puterii ales de popor – Sfatul

Țării). Confruntată cu această gravă conjunctură, internă și externă, tânăra Republică Moldovenească nu dispunea de forțe armate necesare pentru a garanta autonomia, ordinea și securitatea în teritoriu. Sfatul Țării a solicitat ajutorul urgent al României. Manifestând voință politică, în ședința închisă din 22 decembrie 1917, Sfatul Țării a decis să acorde guvernului împuterniciri, adică dreptul de a cere ajutorul puterilor aliante de la Iași. În aceeași zi, la 22 decembrie, P. Erhan, I. Pelivan și Vl. Cristi au trimis ministrului de război al României o telegramă prin care solicitau ajutor militar. La 24 decembrie 1917 Consiliul de Miniștri al României a aprobat cererea și a hotărât să pună la dispoziția Sfatului Țării 1000 de ardeleni înarmați care veneau de la Kiev. Dar ajutorul din partea Rumcerodului acordat bolșevicilor a sosit mai devreme. Ostașii români transilvăneni, foști prizonieri ai armatei ruse, veniți să lupte contra anarhiei, au fost dezarmați și arestați în gara Chișinău de către gărzile bolșevice, ajutate de RUMCEROD, în dimineața zilei de 6 ianuarie 1918. Spre sfârșitul lunii decembrie, bolșevicii au trecut la acțiuni directe pentru a lua puterea. În acest scop, la 24 decembrie a fost creat "*Statul-major revoluționar al trupelor sovietice din zona Basarabiei*" în frunte cu bolșevicul E. Venediktov. Din regimentele de rezervă, precum și din unele unități ale Frontului român au fost create unități de șoc. Aceste forțe constituiau o primejdie gravă pentru R.D.M., pentru organele ei de conducere – Sfatul Țării și Consiliul Directorilor Generali. Scopul final al bolșevicilor era instaurarea puterii sovietice în ținut și menținerea Basarabiei în componența Rusiei. Totodată din Odesa a sosit la Chișinău "*Secția de front a RUMCEROD-ului*" ("*Front-otdel*") care, împreună cu statul-major al trupelor din zona Basarabiei, au început lupta pe toate căile cu forțele naționale. La 31 decembrie ele au reușit să ocupe "*gara, poșta, telegraful și alte obiective importante din oraș*".

În primele zile ale lui ianuarie 1918, în orașul Chișinău se crease o situație complicată: puterea s-a aflat în decurs de câteva zile în mâinile organizațiilor militare rusești. În această privință comandantii *Front-otdelului*, Perper și Kaabak, scriau în raportul lor către RUMCEROD: "*Puterea în Basarabia este a noastră*"; același lucru îl raporta și șeful statului-major al trupelor din zona Basarabiei, E.M. Venediktov: "*puterea, indiscutabil, este de partea sovietelor*". Acest fapt nu-l ascundea nici președintele Sfatului Țării, Ion Inculeț, care a declarat la 8 ianuarie în ședința organului suprem: "*Puterea nu mai este în mâinile noastre...*". A fost arestat deputatul Anton Crihan, a fost reținut temporar deputatul Gherman Pântea.

Aceste acțiuni puneau în pericol însăși existența Republicii Democratice Moldovenești. Membrii guvernului republicii urgentează, prin diferite delegații, trimiterea ajutorului român, dar strict pentru paza căilor ferate (părăsite de pază rusă) și ale depozitelor de aprovizionare de pe teritoriul Basarabiei, în bună parte proprietate a României. Din partea sa, având în vedere amenințarea militară vădită a trupelor RUMCEROD-ului, luării puterii de către bolșevici, Sfatul Țării, la 5 ianuarie 1918, a hotărât să trimită la Iași o delegație pentru a cere introducerea armatei române în Basarabia. Situația critică în care se pomeniseră Sfatul Țării și guvernul R.D.M. a urgentat ajutorul militar din partea României.

Decizia guvernului român privind introducerea armatei în Basarabia a fost aprobată de reprezentanții Antantei (misiunile franceză și engleză de la Iași) și de generalul Șcerbaciiov, interesați în asigurarea ordinii în ținut și în păstrarea posibilităților de aprovizionare cu alimente și furaje necesare menținerii capacității de luptă a trupelor române de pe front.

În zorii zilei de 10 ianuarie 1918, Divizia XI a generalului Ernest Broșteanu luă calea Basarabiei, trecând Prutul. La 12 ianuarie Ion Incuț și reprezentanții comitetelor militare moldovenești s-au întâlnit la Călărași cu generalul Broșteanu. Ambele părți au precizat că trupele române "nu se vor amesteca în treburile lăuntrice ale Basarabiei". Pentru a preîntâmpina distrugerile și jertfele ome-nești, generalul Broșteanu a rugat să nu se opună nici o rezistență. Această asigurare a fost dată și, în seara zilei de 13 ianuarie 1918, trupele române au intrat în Chișinău prin bariera Sculeni. Ele a fost întâmpinate de P. Erhan și Gh. Pântea, însoțiți de câteva escadroane moldovenești. Puțin mai târziu, în sudul Basarabiei a intrat Divizia XIII sub conducerea generalului Ion Popescu (Chilia – Ismail – Bolgrad – Cetatea Albă), iar în nordul Basarabiei – Divizia IX a generalului Stan Poetaș (Sculeni – Bălți – Soroca – Hotin). Unitățile militare române înaintază, și, în timp de 5 zile ajung la Nistru. Afară de Tighina și Rezina unde s-au dat lupte, și în sud, unde au avut loc câteva ciocniri cu unitățile ruse, în restul teritoriului trupele române au înaintat în liniște. Prin acest act, Basarabia a fost salvată de anarhia bolșevică. Secția de front a RUMCEROD-ului cu trupele sale a fugit la Odesa. Din cauza aceasta, la 13 ianuarie 1918, guvernul sovietic a decis ruperea relațiilor diplomatice cu România și confiscarea rezervelor ei de aur (și alte bunuri) trimise spre păstrare la Moscova.

La 16 ianuarie guvernul condus de P. Erhan este înlocuit cu un guvern condus de Daniil Ciugureanu în următoarea componență: M.

Savcenko (justiție), P. Erhan (învățământ), Vl. Cristi (interne), colonelul Brăescu (război), T. Ioncu (finanțe), N. Codreanu (comunicații) ș.a. La 2 ianuarie 1918 Ucraina s-a proclamat republică independentă. Legăturile Basarabiei cu Rusia au fost întrerupte. În aceste împrejurări, Consiliul Directorilor Generali și prezidiul Sfatului Țării, în ședința comună din 15 ianuarie, au primit decizia de a urma exemplul Kievului. Deputatul Ion Buzdugan a propus ca independența să fie decretată la 24 ianuarie, ziua Unirii Principatelor. Problema independenței a generat numeroase discuții, la care au participat și ziarele "Cuvânt Moldovenesc", "Sfatul Țării", "Ardealul" ș.a. La 24 ianuarie 1918, Sfatul Țării a votat în unanimitate *Declarația despre independența Republicii Democratice Moldovenești*. Citită mai întâi în română de Pan Halippa, apoi și în rusă de Pantelimon Erhan, *Declarația* decreta Sfatul Țării drept Organ Suprem al țării (președinte a rămas I. Incuț), iar puterea executivă trecea asupra Consiliului de Miniștri (în frunte cu D. Ciugureanu). Declarația de independență era privită de mulți intelectuali basarabeni ca un act ce deschidea posibilitatea pentru o eventuală unire cu Țara.

3. UNIREA BASARABIEI CU ȚARA – IMPORTANT PAS ÎN CALEA REALIZĂRII UNITĂȚII NAȚIONALE A ROMÂNILOR

La scurt timp după proclamarea independenței Republicii Moldovenești, în ținut luă amploare mișcarea în favoarea unirii Basarabiei cu România, mișcare existentă și în perioada ce a precedat independența, dar lipsită de posibilitățile de a se afirma. Confruntată cu numeroase greutăți în interior și supusă din nou (februarie-martie) unor amenințări din partea Ucrainei, independența nu putea constitui un scop în sine. În plan general, Ștefan Ciobanu a explicat mecanismul evenimentului în lucrarea *BASARABIA (populația, istoria, cultura)*: "Existența unui stat basarabean independent ar fi fost o absurditate. Imperialismul bolșevic, cel care mai târziu a absorbit Ucraina, Belorusia, Georgia ș.a., ar fi constituit o amenințare permanentă pentru o republică basarabeană. Pe de altă parte, existența unui stat român alături de un alt stat român, locuit de același popor, vorbitor al uneia și aceleiași limbi, unit prin același trecut, ar fi fost o anomalie" (p. 70). Reprezentanții R.D.M. Ion Incuț și Daniil Ciugureanu au plecat la Iași pentru a lua contact cu guvernul României în problema unirii. A avut loc o întrevedere cu prim-ministrul Alexandru Averescu. Generalul Averescu considera că n-a venit timpul unirii, că ea trebuie, pentru moment, amânată.

În lunile februarie-martie 1918 Kievul și-a făcut din nou publice pretențiile sale asupra teritoriului dintre Prut și Nistru. La începutul tratativelor româno-germane de la București (februarie), Ucraina a cerut să fie admisă și delegația ei pe motiv că Basarabia s-ar fi situat în "zona de influență a Ucrainei" și ar fi "provincia ei inseparabilă". Dacă Ucraina lupta pentru răpirea Basarabiei pe căi diplomatice, Rusia Sovietică încerca să reanexeze Basarabia pe cale armată, organizând o intervenție militară împotriva Republicii Moldovenești. La 17 februarie 1918 Lenin a trimis în Basarabia unități de "gardii roșii" din Moscova, Petrograd și din alte regiuni ale Rusiei, declanșând războiul contra României. Într-o telegramă guvernamentală se vorbea de frontul rusoromân, de acordarea "unui sprijin urgent detașamentelor revoluționare din Basarabia". La 5-9 martie 1918, Rusia a insistat ca trupele române să se retragă din Basarabia pe parcursul a 2 luni.

Drept reacție la aceste pretenții teritoriale, forțele politice unioniste din Basarabia au acționat hotărât în vederea îndeplinirii obiectivului unirii cu Țara. La 4 martie 1918, zemstva județului Bălți a cerut unirea teritoriului dintre Prut și Nistru cu România, lansând un apel către întreaga Basarabie să adere la decizia adoptată. La 6 martie Uniunea marilor proprietari din Basarabia a prezentat la Iași regelui Ferdinand un memoriu în care se cerea unirea ținutului cu România. La 13 martie, Adunarea generală a zemstvei județului Soroca s-a pronunțat în favoarea unirii Basarabiei cu România. La 25 martie pentru unirea cu România s-a pronunțat zemstva județului Orhei. Deosebit de activi, la toate etapele mișcării pentru unire, au fost studenții. Semnificativă în acest sens este "*Chemarea comitetului studenților moldoveni către populația Basarabiei la luptă hotărâtă pentru împlinirea idealului național*". În apel era determinat scopul principal al românilor din Basarabia: "*Trăiască libertatea și unirea tuturor românilor!*".

Reunit în ședință la 16 martie, Sfatul Țării a respins planurile anexioniste ale Ucrainei și, având în vedere cererile de unire cu România menționate mai sus, a adoptat o declarație în care se sublinia că *proclamarea unirii cu unele sau alte state ține în exclusivitate de competențele Parlamentului – Sfatul Țării*. Între timp la Iași s-a schimbat guvernul (5 martie 1918). Prim-ministru a devenit Al. Marghiloman. Contactele basarabenilor cu noul guvern român deveneau tot mai intense. La locuința lui C. Stere din Iași au avut loc mai multe întruniri. Ion Inculeț, Daniil Giugureanu și Pan Halippa au plecat încă o dată la Iași, unde au participat la ședința Consiliului de Miniștri din 23 martie. La 24

martie ei s-au întors la Chișinău împreună cu C. Stere, eroul adepților unirii, pentru a supune chestiunea unirii votului din Sfatul Țării.

În dimineața zilei de 26 martie, în capitala Basarabiei a sosit prim-ministrul României Al. Marghiloman, însoțit de un grup de miniștri și alte persoane oficiale pentru a fi prezenți la evenimentul preconizat pentru ziua următoare – votarea unirii Basarabiei cu România. Ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918 (orele 16.15) a fost deschisă de către Ion Inculeț, președintele legislativului basarabean. După un scurt cuvânt de salut, președintele a oferit cuvântul lui Al. Marghiloman. Acesta a expus punctul de vedere al guvernului român, a chemat deputații să voteze așa cum cereau interesele românilor din Basarabia. După aceea primul ministru a declarat că, împreună cu reprezentanții guvernului român, se retrage din sala adunării pentru a nu influența decizia care urma să fie adoptată. Un mare impact asupra deputaților l-a avut cuvântarea lui C. Stere, care a subliniat însemnătatea acestui act istoric, a arătat că mersul istoriei a pus pe umerii deputaților o răspundere pe care nu o pot ignora. În numele *Blocului Moldovenesc*, I. Buzdugan și V. Cijevschi au dat citirii în limbile română și rusă, rezoluției privind unirea Basarabiei cu România.

Pe de altă parte, unii deputați ce reprezentau minoritățile naționale (rusă, ucraineană, germană, găgăuză, greacă) s-au opus unirii, declarând că nu au împuterniciri pentru a vota această problemă. Deputatul polonez Felix Dudkiewicz a susținut în întregime ideea unirii Basarabiei cu România. "*Fracția țărănească*" a propus "*unirea popoarelor înfrățite moldovenesc și românesc într-o alianță federativă strânsă*".

După discuții controversate, s-a propus votarea nominală și deschisă. Președintele Sfatului Țării a pus la vot rezoluția Blocului Moldovenesc, care a fost adoptată cu o majoritate covârșitoare. Din cei 125 de deputați prezenți în sală (13 deputați absentau din diferite motive), 86 au votat Unirea, 3 au fost împotriva (doi ucraineni și un bulgar), iar 36 s-au abținut (regretabil că printre ei erau și 11 români). Rezultatul votului a fost adus la cunoștința primului ministru Al. Marghiloman, care a intrat în sala de ședință și a rostit o alocuțiune subliniind că, în numele poporului român și al regelui, cu mândrie ia act de declarația de unire și, în numele guvernului român, declară că o primește. El încheia cu cuvintele: "*Trăiască România, una și nedespărțită*".

În *Declarația de Unire a Basarabiei cu România* se menționa "*În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și*

vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldovei, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România!"

Totodată "Declarația" formula 11 condiții, care prevedeau păstrarea unor particularități și drepturi locale. Procesul verbal al Unirii a fost semnat de I. Inculeț și Pan. Halippa. La 30 martie 1918 o delegație a Sfatului Țării, condusă de Ion Inculeț, Pan Halippa și Constantin Stere a înmănat regelui Ferdinand Actul de unire a Basarabiei cu România. La 3 aprilie, Sfatul Țării alege în unanimitate ca președinte al legislativului pe Constantin Stere și formează un nou Consiliu de Directori Generali. Foștii conducători, I. Inculeț și D. Ciugureanu, sunt delegați ca miniștri fără portofoliu în cabinetul Marghiloman. Unirea Basarabiei cu România a fost promulgată printr-un Decret-lege, semnat de regele Ferdinand I, de Președintele Consiliului de Miniștri Al. Marghiloman și Ministrul justiției D. Dobrescu. Sfatul Țării și-a continuat activitatea, până la data adoptării Legii agrare pentru Basarabia. La 27 noiembrie 1918, în ultima sa ședință, Sfatul Țării, renunțând la condițiile de unire și votând unirea necondiționată a Basarabiei cu România, s-a autodizolvat. Prin ratificarea actului Unirii Basarabiei de către Adunarea Deputaților și Senatul României, în ședințele din 20 decembrie 1919, actul Unirii s-a desăvârșit în ceea ce privește forța lui internă. Actul de la 27 martie/9 aprilie 1918 a constituit o încununare a luptei desfășurate, timp de peste un secol, de românii din această provincie, pentru păstrarea ființei lor naționale. El a avut un caracter progresist și a corespuns legităților dezvoltării statului național român modern, în conformitate cu procesul de autodeterminare națională și politică ce se derula în Europa la acea vreme. Hotărârea Sfatului Țării a fost primită cu un mare entuziasm de românii de pretutindeni. Ei erau conștienți că se realizase un pas important în înfăptuirea României Mari. Unirea Basarabiei a stimulat substanțial lupta de eliberare națională a românilor din teritoriile românești aflate sub stăpânirea colonială a Austro-Ungariei.

Actul istoric al Unirii a fost salutat călduros de toate forțele progresiste din lume. Într-o telegramă din Lyon (30 martie 1918) se sublinia că Franța a susținut totdeauna lupta de eliberare națională din Basarabia. Ea a fost prima țară din Europa, care și-a trimis reprezentanții săi militari în Basarabia, ajutând prin aceasta la realizarea actului Unirii din 27 martie 1918.

Pe o poziție ostilă față de unirea Basarabiei cu România s-a situat, după cum era și de așteptat,

Rusia Sovietică. Prin nota din 18 aprilie 1918 guvernul sovietic a declarat actul unirii "lipsit de orice putere de drept internațional". Dreptul internațional, ca și cel istoric, era privit de bolșevici prin prisma intereselor șovinismului "velikorus" și a "exportului revoluției", fără a se lua în considerație că Basarabia a fost anexată de Rusia țaristă în 1812 prin încălcarea de către otomani a angajamentelor de a apăra Principatele, iar de către ruși a asigurărilor de a ocroti aceste țări și de a le păstra integritatea (moment stipulat încă în tratatul de la Luțk din 1711). Istoricii sovietici s-au străduit, de asemenea, să demonstreze că "Problema basarabeană", ca problemă internațională, a apărut în rezultatul unirii Basarabiei cu România (1918) și s-a consumat către mijlocul anului 1940, odată cu anexarea acestui teritoriu de către Uniunea Sovietică. În realitate, anume anexarea Basarabiei de către Rusia, la 1812, a generat problema basarabeană, care și-a găsit o rezolvare corectă în anul 1918 în rezultatul votului democratic al Sfatului Țării în favoarea reunirii acestui vechi teritoriu românesc cu statul român.

Bibliografie

1. *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România 1917-1918. Documente.* Chișinău, Hyperion, 1985.
2. **Ciobanu Șt.** *BASARABIA (populația, istoria, cultura).* Chișinău, Știința, 1992.
3. **Ciobanu Șt.** *Unirea Basarabiei.* Chișinău, Universitas, 1993.
4. **Inculeț I.** *O revoluție trăită.* Chișinău, Universitas, 1994.
5. **Moraru A.** *Pantelimon Halippa: testament pentru urmași.* Chișinău, Hyperion, 1991.
6. **Bogos D.** *La răspântie. Moldova de la Nistru 1917-1918.* Chișinău, Știința, 1998.
7. **Nistor I.** *Istoria Basarabiei.* Chișinău, Cartea moldovenească, 1991.
8. **Boldur A.** *Istoria Basarabiei.* București, 1992.
9. **Bruhîș M.** *Rusia, România și Basarabia: (1812, 1918, 1924).* Chișinău, Universitas, 1992.
10. **Moraru A.** *Istoria românilor. Basarabia și Transnistria (1812-1993).* Chișinău, Universul, 1995.
11. **Moraru A., Negrei I.** *Anul 1918 ora astrală a neamului românesc.* Chișinău, Civitas, 1998.
12. **Scurtu I.** (coordonator). *Istoria Basarabiei de la începuturi până la 1998.* București, Editura SEMNE, 1998.
13. **Marinescu C. Gh.** *Epopoea Marii Uniri.* Galați, Editura Porto-Franco, 1993.
14. *Istoria românilor (coordonatori: Ion Agrigoroaiei, Ion Toderașcu).* Iași, 1996.